



них вправ, які максимально повно впливають на формування живописної майстерності здобувачів Художньо-графічного факультету.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, методичні та теоретичні матеріали, виконання колористичних завдань та рішень допомагають здобувачам ХГФ досягти кращої майстерності при виконанні серії живописних пейзажів. Це, насамперед, робота над етюдами, яка вимагає безпосередніх спостережень, вивчення природи, кольорних відносин, що характеризують природу в різні пори року, та різних станів природи. Підготовка майбутнього фахівця з обра-

зотворчого мистецтва вимагає відпрацювання теоретичних та практичних завдань із живопису, відпрацювання необхідних навичок володіння технік передачі кольору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеев С.С. О колорите. «Образотворче мистецтво». М., 1974.
2. Зайцев А.С. Наука про колір і живопис. «Мистецтво». М., 1986.
3. Унковський А.А. Живопис. Питання колориту. «Учебный посібник для студентів художньо-графічного факультету». М., 1980.
4. Йоганнес І. Колорит. URL: <https://colorscheme.ru/art-of-color/concord-of-colors.html>.

УДК 373:75

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ХУДОЖНЬОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Івершинь А.Г., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

У статті автор досліджує питання професійної спрямованості особистості майбутніх педагогів-вихователів дітей дошкільного віку. Розкриваючи це поняття, автор доходить висновку про полиаспектний і системоутворюючий характер цього феномена. Аналізуючи структуру професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вихователів, автор акцентує власне на розгляді художньо-творчого аспекту. Виокремлено педагогічні умови формування професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вихователів у художньо-творчої діяльності.

Ключові слова: *спрямованість, професійна спрямованість, професійно-педагогічна спрямованість, художньо-творча діяльність.*

В статье автор исследует вопрос профессиональной направленности личности будущих педагогов-воспитателей детей дошкольного возраста. Раскрывая это понятие, автор приходит к выводу о полиаспектном и системообразующем характере этого феномена. Анализируя структуру профессионально-педагогической направленности будущих воспитателей, автор акцентирует внимание на рассмотрении художественно-творческого аспекта. Выделены педагогические условия формирования профессионально-педагогической направленности будущих воспитателей в художественно-творческой деятельности.

Ключевые слова: *направленность, профессиональная направленность, профессионально педагогическая направленность, художественно творческая деятельность.*

Ivershyn A.G. PROFESSIONAL AND PEDAGOGICAL DIRECTION OF ARTISTIC PREPARATION OF STUDENTS OF FUTURE READERS

In the article the author considers the issue of the professional direction of future educators of preschool children. Professional direction of personality is a complex concept, which consists of many aspects: needs, interests, motivations, goals, setting.

The author comes to the conclusion that the artistic aspect occupies an important place in the structure of the professional-pedagogical of future educators. The author considers the professional-pedagogical direction of future educators in artistic activity. The author emphasizes the pedagogical conditions for the formation of the professional and pedagogical orientation of future educators in artistic and creative activity.

The article describes the following conditions: conducting classes with students, based on the principles of artistic pedagogy, use of the method of drama, conducting master classes, scientific and practical conferences, seminars; the organization of art competitions of student's works; holding general exhibitions of creative works of students and teachers.

Key words: *orientation, professional direction, professionally pedagogical direction, artistic creative activity.*



Постановка проблеми. Перетворення в суспільстві, які відбуваються останніми роками, вимагають змін у галузі підготовки педагогічних кадрів у сфері вищої професійної освіти. Нині суспільству потрібен педагог-вихователь дітей дошкільного віку, здатний виконувати професійні функції на рівні сучасних вимог, бути компетентною, творчою особистістю, приймати самостійні рішення, активно реагувати на зміну соціальних запитів, гнучко адаптуватися до умов, що змінюються.

Загально визнаним є факт, що для підготовки фахівця необхідно озброїти його уміннями творчо мислити, бути компетентним у своїй галузі, сформуванню професійну спрямованість.

Вихідні концептуальні положення щодо професійної підготовки майбутніх фахівців закладено у законах України «Про освіту» (1996), «Про вищу освіту» (2004), «Про дошкільну освіту» (2001; 2012 р.), у «Базовому компоненті дошкільної освіти» (2012), «Національній доктрині розвитку освіти в Україні на 2012–2020 роки».

Зазначаємо, що за цими законодавчими і нормативними документами має змінитися парадигма освіти, де мистецтво виступає одним із найсуттєвіших чинників особистісного розвитку, передає досягнення культури новому поколінню та формує цілісну, творчу особистість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання проблеми готовності майбутніх вихователів істотно залежить від їхньої професійної спрямованості. Аналіз наукових досліджень і публікацій вітчизняних і зарубіжних учених щодо фахової підготовки майбутніх вихователів (Л. Артемова, В. Базелюк, Г. Беленька, А. Богуш, В. Бондар, Н. Гавриш, О. Запорожець, Н. Кудікіна, Н. Лисенко, А. Люблінська, Т. Поніманська) засвідчує чималий інтерес до цієї проблеми. Питання формування педагогічної спрямованості студентів у системі вищої освіти знайшла своє віддзеркалення в дослідженнях В. Абрамової, Л. Діхтяренко, Б. Белова, Л. Міхаленко, І. Солодухіна, Н. Шабанової.

Проте вимушені констатувати, що наукові дослідження, присвячені специфіці художньої підготовки у процесі формування педагогічної спрямованості вихователів дітей дошкільного віку, украй нечисленні.

Постановка завдання. Завданням статті є висвітлити та теоретично обґрунтувати проблему професійно-педагогічної спрямованості художньої підготовки майбутніх вихователів, розкрити процес її формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчаючи поняття «спрямо-

ваність особистості», ми звернулися до праць Л. Божовіч, Б. Додонова, К. Крупнова, К. Платонова, С. Рубінштейна та інших. Так, Л. Божовіч «спрямованість особистості» розуміє як систему домінуючих мотивів, які визначають структуру особистості. У контексті цього підходу особистість організовує свою поведінку в умовах дії кількох мотивів, добирає цілі діяльності і за допомогою мотиваційної сфери регулює свою поведінку. Структуру спрямованості становлять три групи мотивів: гуманістичні, особистісні, ділові [10].

С. Рубінштейн розвинув думку про те, що «спрямованість особистості» включає два взаємопов'язаних компоненти: предметний зміст (змістовний момент), що позначає певний предмет спрямованості і напругу (динамічну тенденцію), яка визначає джерело спрямованості [11]. Б. Додонов під спрямованістю особистості розуміє систему потреб [4]. К. Платонов розглядає це поняття як синтез потягів, бажань, інтересів, схильностей, ідеалів, світогляду, переконань [10].

В. Рогов розглядає спрямованість у межах ієрархічної структури. У його розумінні спрямованість – це установки, що перетворились на властивості. На його думку, спрямованість може бути представлена такими ієрархічними формами, які є і мотивами діяльності: потяг, бажання, прагнення, інтерес, схильність, ідеал, світогляд, переконання [11]. А. Крупнов, досліджуючи спрямованість у межах цілісно-функціонального походу, розуміє її як системоутворюючий чинник особистості [8].

Мотивом поведінки виступає інтерес, який діє через свою усвідомлену значущість і емоційну привабливість. Інтерес – це зосередженість на певному предметі, що викликає прагнення ближче познайомитися з ним, вивчити, не випускати з поля зору. Інтерес до того або іншого предмета спонукає до відповідної діяльності і зумовлює вчинки і дії людини у певних обставинах життя, оскільки в поведінці реалізуються знання і досвід для вирішення життєво важливих завдань.

Таким чином, спрямованість особистості може бути представлена як характеристика різних об'єктивних і суб'єктивних явищ через поняття «мотив», «інтереси», «стосунки».

Із проаналізованих раніше джерел [4; 8; 10–12] робимо висновки, що спрямованість також пов'язана з установкою особистості. Установки – це понад усе фіксована в неусвідомлюваному відношенні емоція до себе, до інших, до життя, домогання, потреби, висновки з попереднього досвіду. За С. Рубінштейном, установка –



це зайнята людиною позиція, яка полягає в певному відношенні до мети і завдань діяльності і виражається у вибірковій готовності, спрямованій на їх здійснення [11].

Д. Узнадзе вказує, що установка є цілісним динамічним станом суб'єкта, станом готовності до певної активності, станом, який зумовлюється двома чинниками: потребою суб'єкта і відповідною суб'єктивною ситуацією [13].

У результаті аналізу цих визначень дійшли висновку, що спрямованість особистості є системоутворюючою властивістю особистості, що характеризує її індивідуальність, включає мотиви, потреби, інтереси, установки і переконання, які виступають рушійними силами її розвитку.

Професійна спрямованість розглядається як властивість особистості, що характеризує ставлення людини до обраної професії, що впливає на підготовку й успішність професійної діяльності.

Вчені по-різному визначають зміст поняття «професійна спрямованість особистості». Так, Э. Зеєр професійну спрямованість вважає інтеграційною якістю, яка визначає успішність опанування індивіда професією і виступає «системоутворюючим» чинником особистості професіонала [7, с. 84].

Е. Никиреєв визначає професійну спрямованість як «відношення людини до конкретної професії, як сукупність певних дій і необхідних для цього знань і навиків» [9]. А. Колденков розглядає професійну спрямованість як «динамічну властивість особистості, яка характеризує домінуюче, усвідомлюване ставлення даної людини до обраної професії» [13].

Аналізуючи структуру професійної спрямованості, ми з'ясували, що вона складається із сукупності компонентів: мотиваційних, ціннісних, комунікативних, когнітивних і емоційно-вольових. Таким чином, ми можемо констатувати, що професійна спрямованість пов'язана з орієнтацією на професію, сприяє особистісному розвитку при здійсненні професійної діяльності, розуміється як інтегративна якість особистості; до її структури входять мотиви, цілі, потреби і установки;

Зазначаємо, що професійна підготовка майбутнього вихователя набуває особливої актуальності як педагога, зусиллями якого збагачується духовність і закладаються основи художньої культури підростаючого покоління. Вирішення цих проблем пов'язане з дослідженням поняття «художня діяльність».

Спираючись на розроблену О. Леонтьєвим концепцію розвитку психіки, діяльність розглядаємо як форму активної цілеспря-

мованої взаємодії людини з навколишнім світом, яка регулюється певними потребами. Усвідомленість діяльності щодо її суб'єкта передбачає самосвідомість, рефлексію, коли суб'єкт аналізує власні переживання, намагається з'ясувати характер свого «Я».

Аналізуючи специфіку художньої діяльності, М. Каган доходить висновку, що у ній проявляються всі види людської діяльності – пізнавальна, ціннісно-орієнтаційна, перетворювальна, комунікативна. Крім того, «в мистецтві відбувається органічне злиття, повний збіг чотирьох основних видів діяльності, внаслідок чого народжується п'ятий її вид, який є органічною цілісністю» [7].

Проблема художньої діяльності досить розроблена в творчій спадщині педагогів-класиків (В. Сухомлінський, К. Ушинський, Е. Фльорина, Н. Сакуліна, С. Шацький); у сучасних педагогів (В. Горшкова, А. Журкин, Д. Кабалевський, В. Квятковський, Б. Ліхачев, А. Мелік-Пашаєв, Б. Неменський, Л. Печко) і психологів (Л. Віготський, Б. Теплов, М. Каган і ін.). Дослідники розуміють художню діяльність як таку, що розвиває естетичне сприйняття, сприяє освоєнню художньої дійсності, розвитку художнього мислення, формує ціннісні орієнтації в галузі мистецтва, збагачує емоційну сферу, що виявляє і розвиває творчі здібності особистості.

Поняття «художня діяльність» традиційно пов'язується з поняттям «мистецтво», під яким розуміють художню творчість і її результати (художні цінності), а також художнє сприйняття явищ дійсності і творів мистецтва (духовних цінностей). Художню діяльність розглядаємо як особливий вид людської активності, головним змістом якої є створення, зберігання, функціонування та передача духовних цінностей. Художня діяльність – це вид активності особистості, спрямований на художнє освоєння світу. Особливість художньої діяльності виражається в образному освоєнні дійсності, єдності пізнання, творчості, самовираження, самоактуалізації особистості [7].

У художній діяльності істотне значення мають естетичне сприйняття, уява, судження, враження, поняття, мислення, що забезпечують художньо-образне відтворення дійсності. До особливостей художньо-творчої діяльності належать цілісність сприйняття оточення, глибокі емоційні переживання, процес створення художнього образу і його практична реалізація у певному матеріалі.

У зв'язку з цим важливим є творчий потенціал особистості, її креативність, дивергентність мислення як частини загального



інтелекту; ініціативність, уміння стимулювати творчість в інших. У процесі навчання деяким аспектам і способам креативної поведінки і самовираження, відбувається істотне зростання показників креативного мислення, а також з'являються і посилюються такі якості особистості, як незалежність, відвертість новому досвіду, чутливість до проблем, висока потреба у творчості. Серед умов, що стимулюють розвиток творчого мислення, більшість психологів виділяють такі: ситуації незавершеності або парадоксу, створення і розробка прийомів, стратегій, для пошукової діяльності, формування відповідальності і незалежності, увага творчих проявів суб'єкта, процесу самовираження.

Також специфікою художньо-творчої діяльності є її зв'язок з емоціями. Емоції формуються у процесі людської діяльності; виникаючи у діяльності, емоції чи потреби, пережиті у вигляді емоцій, є разом з тим і спонукальними мотивами до діяльності. Як зазначає Б. Додонов, разом із функцією оцінок, що має лише службову цінність, деякі емоції мають і іншу функцію: вони виступають як позитивні самостійні цінності. Те явище, яке отримало оцінку, тепер виступає як цінність для виконання діяльності [4]. Таким чином, усвідомлення предмету потреби лежить в основі бажання займатися певною діяльністю, а структура емоційних цінностей впливає на вибір тієї чи іншої діяльності. Художні потреби виступають як основа для формування художніх інтересів, вибіркового ставлення до дійсності, що виявляється в прагненні до пізнання певних об'єктів або явищ, опануванні конкретних видів діяльності [4].

Таким чином, ми дійшли висновку: в основі формування художньо-творчої спрямованості особистості вихователя є певна система потреб, бажань, інтересів, цінностей, установок, пов'язаних із художньою діяльністю. У цій системі потреб спрямованість, трансформуючись із зовнішньозначимої мети у внутрішню осмислену необхідність, реалізується за допомогою установки займатися художньою діяльністю, з опорою на цінності художньо-творчої діяльності, інтересу до неї з метою особистісного розвитку і самоудосконалення.

Для вихователя у зв'язку з цим актуальним стає рівень художньої підготовки, який формує художній аспект професійно-педагогічної спрямованості майбутнього фахівця.

Відповідно до вищевикладених поглядів, ми виділяємо у структурі професійно-педагогічної спрямованості особистості вихователя такі компоненти:

- мотиваційний (потреби, інтереси, мотиви, цілі, установки), що відображає ставлення студента до професійно-педагогічної діяльності, його потреби, мотиви, цілі до постійного підвищення рівня своєї підготовки;

- творчий компонент, який розкриває творчий потенціал (когнітивні здібності: сприйняття, увага, пам'ять, художнє мислення, уява);

- емоційно-ціннісний (емоції, почуття, цінності);

- особистісно-діяльнісний (самоорганізація, самоактуалізація, компетентність, рефлексія), який включає вміння до особистісного розвитку, усвідомлення завдань щодо самоактуалізації, розвитку критичного мислення, визначення особистісного художнього досвіду та шляхів його оптимізації.

У процесі констатувального експерименту зафіксовано, що більшість студентів майбутніх вихователів не усвідомлює важливості художньо-творчої підготовки для себе як для фахівців дошкільної освіти, а також низький рівень сформованості внутрішньої мотивації до вивчення художніх дисциплін.

Для опитування було обрано: «Тест-опитувальник самовідношення особистості» В. Століна, С. Пантелєєва. Для дослідження цінностей професійної сфери використовувалася методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича. Методи креативності розроблені Дж. Гилфордом і П. Торренсом. Особистісна спрямованість вивчалася за допомогою опитувальника М. Кучера. Дослідження емоційної спрямованості велося з використанням опитувальника Б. Додонова. Діагностика стійкості професійної спрямованості особистості здійснювалася за допомогою методики О. Лопухової; для дослідження рефлексії застосовувалися опитувальник А. Карпова, а також аналіз творчих робіт студентів.

Проведене дослідження зафіксувало три рівні професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього вихователя – високий, середній, низький. Низький характеризується слабкою усвідомленістю цілей і мотивів розвитку професійної спрямованості, слабким розумінням законів творчості, несформованістю умінь художньої діяльності, нерозумінням взаємозв'язків художньої і педагогічної діяльності.

Для середнього рівня характерна пошукова спрямованість навчальної діяльності з усвідомлюваним прагненням особистісного розвитку свого творчого потенціалу, потребою у спілкуванні з мистецтвом, розумінням прийомів художньо-педагогічної



діяльності. Наявність у творчих роботах нестандартних рішень, оригінальності, новизни, прагнення до самовдосконалення у художніх техніках.

Основними характеристиками високого рівня є: усвідомленість цілей і мотивів розвитку професійної спрямованості; гнучкість, винахідливість, нестандартне мислення, творчий пошук, свобода творчої реалізації художнього задуму, продуктивність, опанування методів педагогічного дослідження, формування творчого ставлення до практичної фахової діяльності, бажання до самопізнання, самоаналізу, самовдосконалення.

Нами зроблено припущення, що ефективність формування професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вихователів у фаховій художньо-творчій підготовці буде забезпечена за умов усвідомлення професійних мотивів: включення студентів в активну професійно-орієнтовану діяльність, якщо кожне заняття з образотворчого мистецтва проводитиметься у поєднанні ціннісно-орієнтаційної і пізнавальної діяльності; опанування художньо-творчих знань і умінь, необхідних у професійній діяльності, розвиток професійної самосвідомості, прагнення до саморозвитку. Для цього використовувалися такі форми і методи: індивідуальні і групові консультації; проведення занять із малювання, живопису, ліплення, аплікації, конструювання з урахуванням принципів педагогіки співпраці; майстер-класи з організації художньо-мистецької практики, підвищення емоційної сприйнятливості, розвиток естетичних почуттів за допомогою методу художньо-педагогічної драматургії. У позааудиторній, самостійній роботі це проведення екскурсій до художніх музеїв, на виставки, проведення творчих зустрічей із художниками, майстер-класи тощо.

Для формування когнітивної компетентності нами використовувалися інноваційні технології навчання, які дають змогу максимально наблизити умови навчання до майбутньої професійно-педагогічної діяльності: встановлення міжпредметних зв'язків, занурення студентів у художньо-мистецьку і професійно-педагогічну діяльність; особистісно-смісловне включення студента в навчальну діяльність. Характер діяльності був спрямований на розвиток у студентів дослідницьких, естетичних, художніх, артистичних здібностей. Формування установки на художньо-пізнавальну діяльність як внутрішню готовність особистості до здійснення професійної діяльності мало на меті: створення умов для постійного творчого пошуку; проведення науково-практичних конференцій, семінарів; організацію художніх конкурсів студентських робіт; проведення спільних виставок творчих робіт студентів і викладачів.

У процесі експериментальної перевірки зазначено позитивну динаміку розвитку професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вихователів у художньо-творчій діяльності. Результати обстеження контрольних та експериментальних груп подано у таблиці 1.

Результати експерименту підтвердили значне зростання показників рівнів розвитку професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вихователів у художньо-творчій діяльності. Так, в експериментальних групах високий рівень за мотиваційним критерієм становив 41%, у контрольних – 19%, за творчим в експериментальних групах – 42%, у контрольних групах – 28%; емоційно-ціннісний в експериментальних групах становить 53%, у контрольних групах – 21%, особистісно-діяльнісний в експериментальних групах – 38%, у контрольних групах – 19%.

Таблиця 1

Рівні професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вихователів у художньо-творчій діяльності за результатами формувального експерименту

Констатувальний етап						
Критерії	Експериментальна група			Контрольна група		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
мотиваційний	10%	46%	44%	15%	55%	30%
творчий	15%	57%	28%	16%	49%	35%
емоційно-ціннісний	8%	54%	38%	10%	50%	40%
особистісно-діяльнісний	10%	45%	55%	12%	44%	54%
Контрольний етап						
мотиваційний	41%	44%	15%	19%	58%	33%
творчий	42%	46%	12%	28%	42%	30%
емоційно-ціннісний	53%	35%	12%	17%	53%	30%
особистісно-діяльнісний	38%	46%	16%	19%	35%	56%



В експериментальних групах зменшилася кількість студентів із низьким рівнем мотивації – із 44 до 15%; за особистісно-діяльнісним критерієм – із 55 до 16%; за творчим – із 28 до 12%. Результати за емоційно-ціннісним критерієм становлять 12% (було 38%). Особистісно-діяльнісний на контрольному етапі становить 16% (був 55%).

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, аналіз результатів проведеної роботи засвідчив позитивні зміни професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вихователів. Результатами були: ускладнення, збагачення художньої діяльності студентів, зацікавленість у створенні виразних художніх образів, синтез педагогічної і художньої діяльності, активізація художньої складової професійно-педагогічної спрямованості майбутніх вихователів у художньо-творчій діяльності, потяг до саморозвитку у художньо-творчій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ананьев Б.Г. Познавательные потребности и интересы. Уч. зап. Ленингр. гос. ун-та. Вып 16. «Психология». 1959. № 265. С. 41–60.
2. Божович Л.И. Проблемы формирования личности. Издание 2-е, стереотипное. Под редакцией Д.И. Фельдштейна. М.: Издательство «Институт практической психологии». Воронеж: МОДЭК, 1997. 352 с.
3. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: Изд. дом «Питер». М. Харьков. Минск, 2002. 512 с.
4. Додонов Б.И. Эмоция как ценность. М.: Политиздат, 1978. 272 с.
5. Долгих Н.Н. Компетентность как результат художественного образования // Вестник Томского гос. ун-та. 2010. № 332. С. 158-162.
6. Зеер Э.Ф., Рудей О.А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности: учеб. пособие. М.: Изд-во Моск. психол. ин-та; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2008. 256 с.
7. Каган М.С. Морфология искусства. Историко-теоретическое исследование внутреннего строения мира искусств. Л.: «Искусство». 1972. 440 с.
8. Кудинов С.И., Крупнов А.И. Системная модель самореализации личности. Вестник РУДН. Серия «Психология и педагогика». 2008. № 1. С. 28–37.
9. Никиреев Е.М. Направленность личности и методы ее исследования. М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 2004. 192 с.
10. Платонов К.К. Структура и развитие личности / Отв. ред. А.Д. Глоточкин. М.: Изд. Наука, 1986. 241 с.
11. Рогов В.И. Психология становления профессионализма (в социномических профессиях). Ростов-на-Дону: Изд-во Южного федерального ун-та, 2016. 338 с.
12. Спиридонова Н.Ю. Связь направленности личности с выбором профессии в юношеском возрасте: автореф. дис. ...канд. психол. наук. М., 2011. 28 с.
13. Чернявская А.П. Психологическое консультирование по профессиональной ориентации. М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. 96 с.